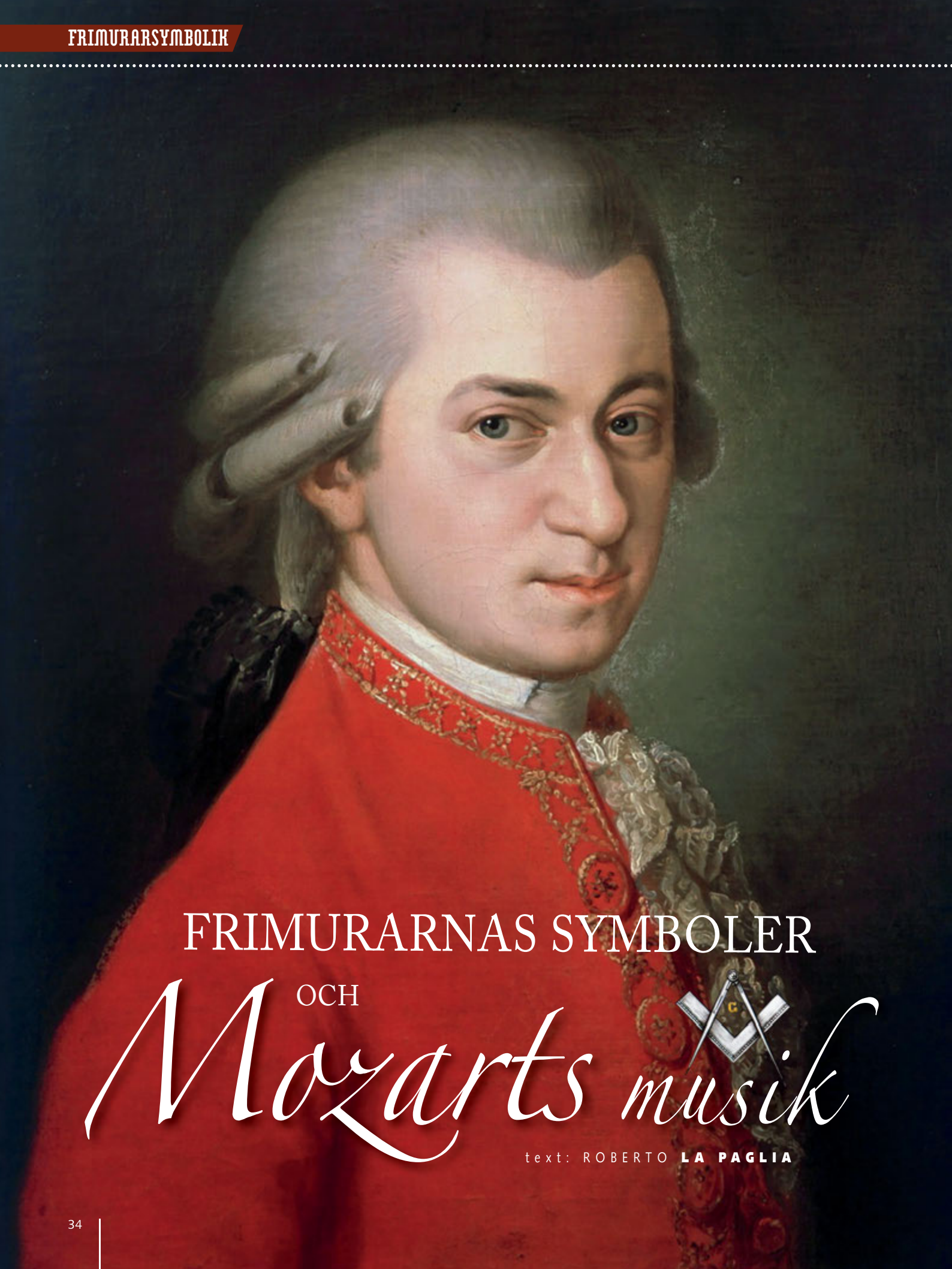
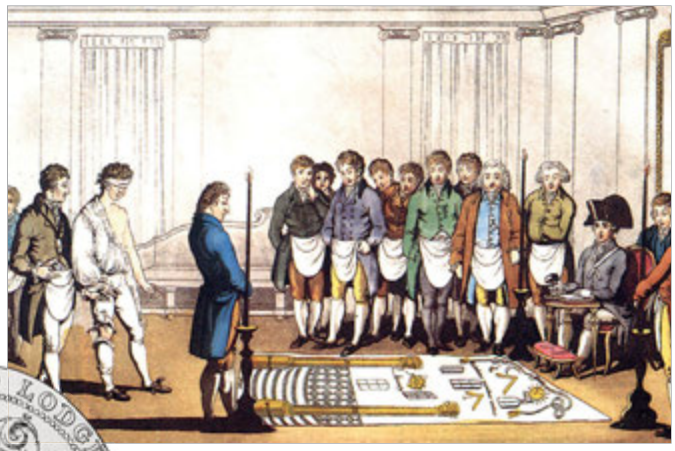

FRIMURARNAS SYMBOLER OCH *Mozarts musik*

text: ROBERTO **LA PAGLIA**

Musik har ofta varit uttryck för speciella ordenssällskap som bedrivit filosofiska, humanistiska eller religiösa verksamheter, varav den främsta är frimureriet.

Kanske kommer en del läsare att bli förvånade, men låten ”*The Star-Spangled Banner*”, som är USA:s nationalsång kommer ursprungligen från frimurarna! Den komponerades 1796 av Stafford Smith och hette då ”*To old Hiram in Heaven, were he sat in full glee*” och var en sång från logen “Anacreontic Society” i London. År 1814 ändrades titeln till den vi känner idag och efter nästan ett sekel blev den USA:s nationalsång. Men detta är inte det enda exemplet på musik i nationalsånger som härstammar från frimurare; andra exempel är Österrike med musik av Mozart, Tyskland av Haydn, och den berömda ”Marseljäsen” komponerad av Rouget de Lisle, även han frimurare.

Även i Italien finns det många inom detta område, bland de mest kända musikerna finns Salieri, Cherubini, Paganini, Boito, Verdi och Puccini. Men låt oss börja från början för att förstå hur musiken utvecklats inom frimureriet.

Längst upp på sidan, ett exempel på invigningsritual. I mitten, emblemet för Grand Lodge of London. Ovan, förkläde för frimurarsällskapet Major William Christy.

De första tonerna i de fyra styckena

Det är vanligt att man låter musikens födelse inom frimurarkretsar sammanfalla med grundandet av *Grand Lodge of London* den 24 juni 1717.

Även om det i logens stadgar inte uttryckligen nämndes musik eller musikaliska kompositioner, fanns det fyra sånger som vanligtvis sjöngs i slutet av de återkommande banketterna som hölls på värdshuset ”The Goose and Gridiron Ale-House” i London.

Samtidigt var det vanligt att så kallade ”*contraffacta*” användes, alltså kända melodier där ursprungstexten ersatts av en ny version med frimurarprägel.

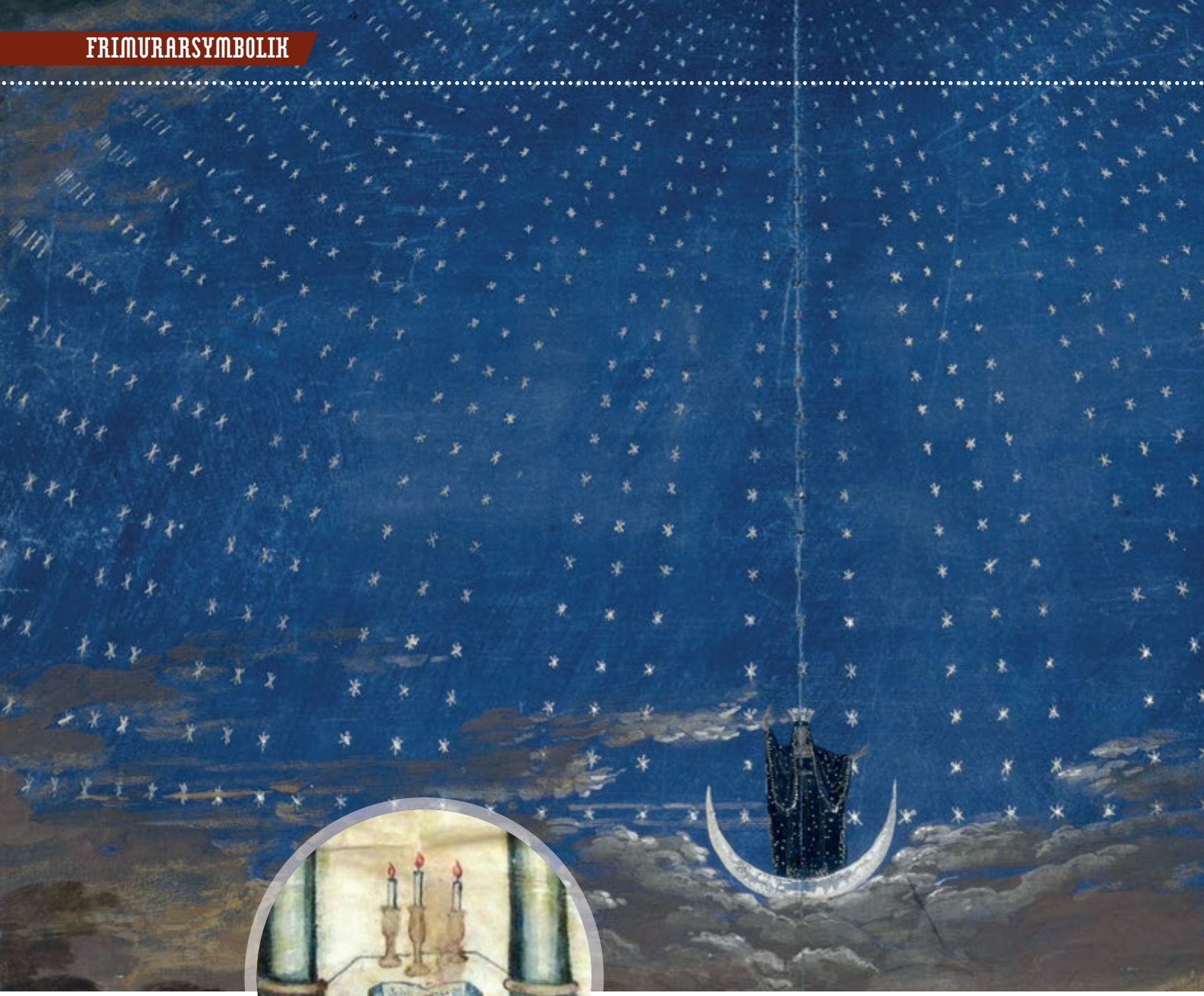
Vi kan därför förmoda att musik alltid varit en del av verksamheten inom frimureriet, i synnerhet under riterna där det fanns mindre instrumentala ensembler kallade ”Colonne d’harmonie”, bestående av två klarinet-

Scen ur operan Trollflöjten (foto Gaston de Cardenas)
I ovalen, detalj av dekoration i Freemasons Great Temple i London.

ter, två valthorn och två fagotter. Men vilken skillnad är det då mellan ett stycke frimurarmusik och ett annat musikstycke? Den största skillnaden utgörs naturligtvis av dess ledmotiv, men också av en exakt och väl markerad numerisk symbolik som kännetecknar orkestreringens struktur. I detta avseende finns ett perfekt exempel av det mest kända arbetet med frimurarinspiration, som i alla avseenden betraktas nästan som en hymn till frimurarna, Mozarts opera *Trollflöjten*. Men innan vi fördjupar oss i denna komposition kan det vara på sin plats att kortfattat beskriva det sociala och politiska klimat inom vilket den skapades, liksom kompositörens biografi.

I Österrike nådde frimureriet sin höjdpunkt under Josef II styre, och Mozarts inträde i frimureriets led kan spåras tillbaka till år 1784, efter

hans flytt från Salzburg till Wien där hans musikaliska kompositioner började användas under logeverksamheten. Man kan dra slutsatsen från kompositörens korrespondens, att han ansåg musiken komponerad för frimurarbröderna helig, på samma sätt som de stycken han skrev för kyrkan. Men samtidigt med en större känsla av frihet att komponera, eftersom de musikaliska styckena för logerna inte behövde uppfylla något krav, utan helt enkelt var kompositörens inspiration överförd till musiknoter.

Det finns inga uppgifter om kompositören övergav katolicismen, men efter 1782 och upp till sex månader före sin död skrev han inte en enda not av kyrkomusik, utan komponerade istället många musikstycken som lätt kan spåras till frimurarteman.

Under åren 1780 till 1790 fanns åtta loger med namnet "*St. Johannes*" i Wien och Mozart invigdes den 14 december 1784 i den lilla logen "*Zur Wohltätigkeit*" ("Välgörenheten"). Tio dagar senare besökte han den mest berömda österrikiska logen "*Zur wahren*

Trollflöjten,
John-Grigaitis, Michigan Opera Theatre 2005 .

Eintracht" ("Sann harmoni") och lyckades förmodligen övertyga sin vän Haydn att gå med i frimurarsällskapet. Haydn invigdes faktiskt i denna berömda loge den 11 februari 1785.

I mars 1785 togs Mozart upp som Broder. Samtidigt invigdes också hans far Leopold som med en speciell dispens steg snabbt i graderna och nådde mästergraden; Mozart nådde samma grad 22 april 1785.

Eftersom det inte fanns några regler i frimureriet om musikaliskt material, skapade Mozart en ny musikalisk symbolik genom att anpassa den till frimureriet. På detta sätt antog den berömda rytmen för de tre knackarna på dörren ett högt symbolvärde i hans opera "Trollflöjten", medan tonerna länkade två och två representerade vänskapens band.

Templets röst

Officiellt skrevs librettot till *Trollflöjten* av Schikaneder en frimurarbroder från en loge i Wien, men Mozarts involvering i vissa delar är uppenbara. Att tillhöra logen "*Välgörenhet*" gynnade säkerligen kompositörens studier av den mytologi och symbolik som användes där. Låt oss kort se hur denna kunskap tillämpades på kompositionerna. Händelserna som berättas i *Trollflöjten* är i huvudsak ett införlivande till musik, verser och scenografi av timmarna som passerar och jagar varandra, av ljus som blir skugga och av mörkret som återvänder till ljus. Låt oss titta närmare på dessa likheter: i början av operan kommer Papageno sjungande ur skogen och det är morgon. Sarastro kliver av sin vagn under den varma middagstiden; dagen går mot skymningen medan universum är dolt av mörker, i samma mörker där Taminos initieringsresa börjar.

Efter några timmar börjar prästkoret från templet åberopa ljusets prakt. De tre gossarna meddelar att solen snart kommer att återvända för att fullfölja sin väg, men nattens faror har ännu inte övervunnits. Först när Pamina och Tamino genomgått eld- och vattenprovet, kommer solen tillbaka för att åter lysa på jorden igen.

Scenografi Trollflöjten: The Hall of Stars in the Palace of the Queen of the Night, akt 1, scen 6. Ovan, scenografi för akt 2, scen 3. På dessa sidor exempel på frimurarsymbolik.

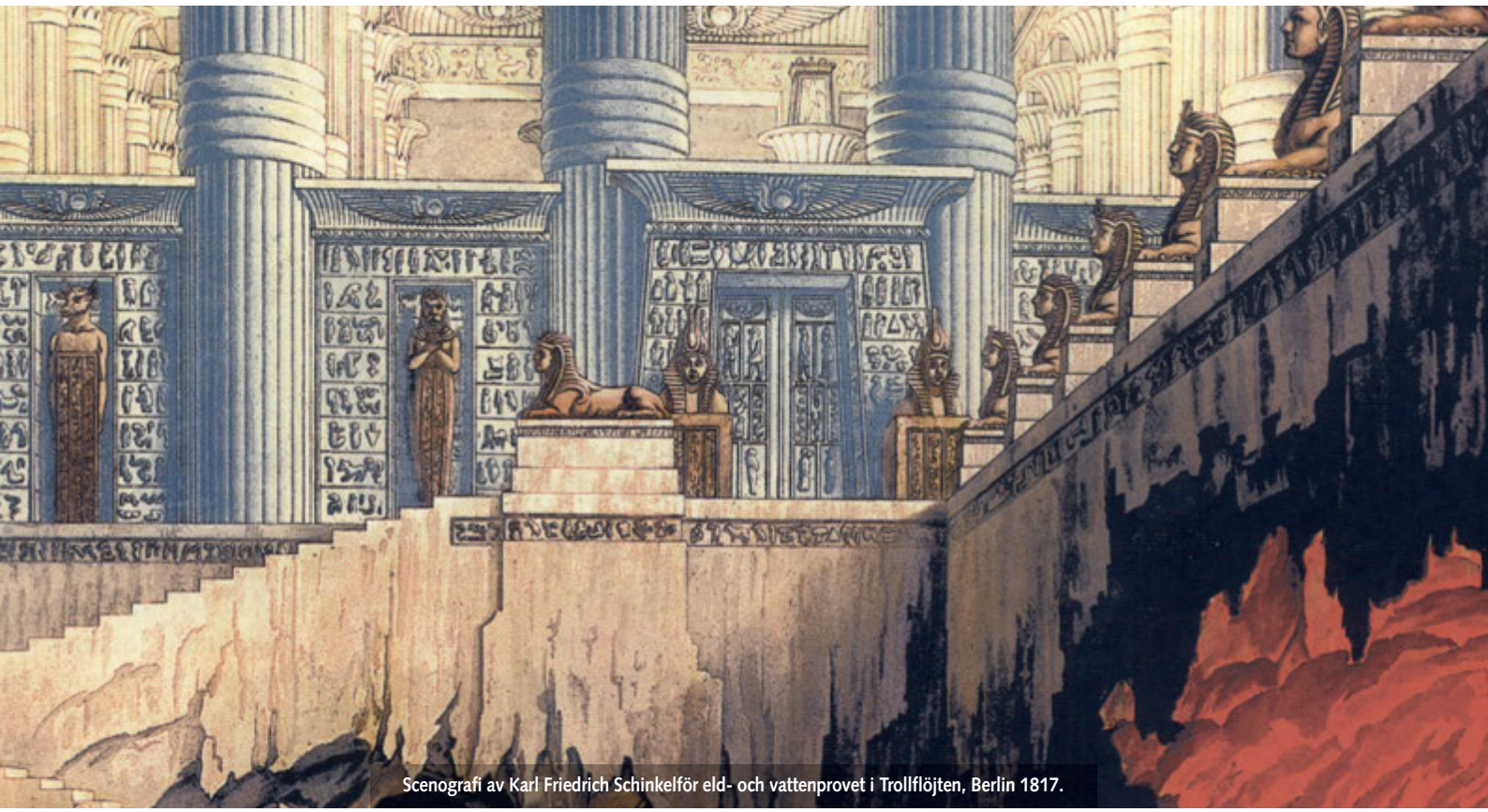

Frimurarsmycke, musikmästare.

Frimurarförkläde från Mumford River Lodge in Douglas, Massachusetts.

Samma typ av symbolisk resa äger rum i själen på varje invigd, ritualen för alla manliga invigningar har faktiskt som motto: ”Genom natten mot ljuset.”

En utomstående observatör kan se *Trollflöjten* som en helt vanlig opera uppdelad i två akter. I själva verket är den ordnad enligt talet tre, det heliga numret inom frimureriet, som hittas i ouvertyren i form av noterna till det tre gånger upprepade ackordet i början av andra akten och vid tidpunkten för Taminos initiering.

Denna akt, vid en närmare och mer djupgående granskning, slutar med den tjugonde scenen. Det är därför möjligt att tänka sig existensen av en tredje akt, dold på grund den tidens teatraliska behov och av författaren själv. Denna del börjar med prästkören. Ljus och mörker, de maskulina och feminina principerna, medvetandet och de omedvetna, motsatser som möts och samverkar med varandra. Ett budskap om hopp som går utöver det faktum att detta är ett verk med frimurarnas värderingar och inspiration, en indikation på en väg att följa som har värderingar, omfattning och universella riktlinjer.

Scenografi av Karl Friedrich Schinkelför eld- och vattenprovet i Trollflöjten, Berlin 1817.

Frimurarskildring med George Washington.